

KLIENTŲ UŽIMTUMO ORGANIZAVIMAS TEIKIANT PAGALBĄ Į NAMUS

Asta Biliuvienė

Radviliškio parapijos bendruomenės socialinių paslaugų centras
Lietuva

Zita Jasevičienė

Šiaulių valstybinė kolegija
Lietuva

Anotacija

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti klientų užimtumo organizavimą teikiant pagalbą į namus. Tyrimo tikslui pasiekti išsikelti uždaviniai: analizuojant mokslinę literatūrą apibūdinti socialines paslaugas – pagalbą į namus – ir paslaugų gavėjus, atskleisti klientų užimtumo organizavimo poreikį ir naudingumą teikiant pagalbos į namus paslaugas ir ištirti pagalbos į namus klientų galimybes dalyvauti užimtumo veikloje.

Tyrimui atlikti pasirinktas kiekybinio tyrimo metodas. Tyrime dalyvavo 107 seni ir pagyvenę asmenys, kurių amžius nuo 60 m. iki 80 m. ir vyresni, kuriems teikiamos pagalbos į namus paslaugos. Respondentai atrinkti naudojant tikslinės patogiosios atrankos metodą.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad senų ir pagyvenusių žmonių užimtumo poreikiai teikiant pagalbą į namus nėra pakankamai tenkinami. Paaiškėjo, kad seniems ir pagyvenusiems žmonėms reikalingas laisvalaikio užimtumas. Respondentai pageidautų pagal galimybes tiek sveikatos, tiek išteklių atžvilgiu dalyvauti visuomeniniuose renginiuose, užsiimti mėgstama veikla, tenkinti užimtumo poreikius laisvu laiku.

Reikšminiai žodžiai: seni, pagyvenę asmenys, užimtumas, užimtumo organizavimas.

Įvadas

Temos aktualumas. Gyventojų senėjimas yra neišvengiamas visuomenės demografinės raidos tarpsnis. Keičiantis gyventojų reprodukcijos tipui, mažėjant gimstamumui ir mirtingumui, kinta gyventojų amžiaus struktūra. Vyresnio amžiaus žmonių kasmet daugėja. Todėl tiek bendras šalies gyvenimo lygis, tiek mūsų gyvenamos aplinkos mikroklimatas ir visuomenės stabilumas bus stipriai veikiamas ir priklausys nuo šios visuomenės grupės gerovės. Norint sukurti visuomenės grupės gerovę, būtina užtikrinti pakankamą pagyvenusių žmonių materialinę gerovę, pajamų lygį, užimtumą ir skatinti jų dalyvavimą visuomenės gyvenime (Žalimienė, 2005).

Ilgūnienė (2010) teigia, kad mažėja vyresnių žmonių užimtumas, daugėja skurstančių ir išlaikytinių, jie dažniau serga, dažniau naudojami sveikatos ir socialinės apsaugos paslaugomis, jiems reikia daugiau globos ir ilgalaikio gydymo. Vienas iš būdų spręsti šias problemas – tinkamai integruoti pagyvenusius ir senus žmones į visuomenę, sudaryti jiems sąlygas būti socialiai aktyviais piliečiais. Integracija reiškia procesą, kurio metu būtinas bendradarbiavimas tarp daugybės individų, tarnybų, institucijų. Žmogaus gyvenime integracijos procesas vyksta kiekviename jo amžiaus periode. Todėl labai svarbu žmonėms suteikti kuo daugiau galimybių aktyviai dalyvauti visuomenėje.

Lietuvoje stokojama tyrimų, nagrinėjančių senų ir pagyvenusių asmenų užimtumo organizavimą teikiant pagalbą į namus. Tyrimai apie pagalbos į namus klientų užimtumo organizavimą padėtų įvertinti realias senų ir pagyvenusių asmenų užimtumo problemas bei poreikį. Pagalbos į namus klientų užimtumas priklauso ne vien tik nuo aplinkos, tačiau ir nuo biologinių, socialinių, psichologinių ir ekonominių veiksnių. Ne tik mokslininkai ar rašytojai turi argumentų apie ateityje būsimas klientų grupes, taip pat šiuo metu atliekami įvairūs socialiniai tyrimai, kuriuose atskleidžiama, kad senyvo amžiaus žmonių skaičius ir bendro gyventojų skaičiaus palyginimo tendencijos rodo, kad ateityje didelę dalį mūsų visuomenės sudarys pagyvenę ir seni žmonės. Tikėtina vidutinė vyrų ir moterų gyvenimo trukmė – 73–85 metai, tai patvirtina Lietuvos statistikos departamento 2012 metų pateikti duomenys (Rodiklių duomenų bazė, 2012).

Tyrimo problema. Seni, pagyvenę – tai socialiai pažeidžiami asmenys, kurie yra potencialūs socialinių darbuotojų klientai, todėl tikslinga jiems užtikrinti pakankamą užimtumą, teikiant socialines paslaugas pagal jų poreikius ir galimybes dalyvauti užimtume. Atlikti tyrimai apie senų žmonių užimtumą, užimtumo organizavimą globos įstaigose, tačiau apie klientų užimtumo organizavimą teikiant pagalbą į namus atliktų tyrimų aptikti nepavyko.

Socialinio darbo praktikoje pastebėta, kad klientai, gyvenantys savo namuose, socialinio darbuotojo padėjėjams teikiant pagalbos į namus paslaugas nuolatos išreiškia nuoskaudą dėl

veiklos trūkumo. Ši problema skatina klientų sergamumą psichinėmis ligomis bei didina jų apatiją visuomeniškoms veikloms.

Kokie pagalbos į namus klientų poreikiai paslaugų teikimo proceso metu?

Kokios pagalbos į namus klientų galimybės dalyvauti užimtumo veikloje?

Kokia užimtumo organizavimo nauda pagalbos į namus klientams?

Tyrimo objektas – klientų užimtumo organizavimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti klientų užimtumo organizavimą teikiant pagalbą į namus.

Tyrimo uždaviniai: išsiaiškinti senų ir pagyvenusių asmenų laisvalaikio užimtumo poreikį; atskleisti klientų užimtumo organizavimo naudingumą teikiant pagalbą į namus; iširti pagalbos į namus klientų galimybes dalyvauti užimtumo veikloje.

Tyrimo metodika ir organizavimas. Tiriamieji – seni ir pagyvenę asmenys nuo 60 iki 90 metų, kuriems yra teikiamos pagalbos į namus paslaugos Radviliškio rajone. Tiriamiesiems taikyta atranka pagal Pasaulinės sveikatos organizacijos (toliau – PSO) nustatytą amžiaus intervalą. Respondentai priklauso senų ir pagyvenusių asmenų grupėms. Tyrime dalyvavo 107 respondentai: 70,09 proc. – senyvo amžiaus, 29,91 proc. – pagyvenę asmenys. Tyrimas atliktas 2014 m. vasario mėnesį, naudojant anketinę apklausą raštu, asmens namuose.

Tyrimo metodai. *Teoriniai:* informacijos paieška ir jos sisteminimas, literatūros analizė; *empiriniai:* apklausa raštu – anketa pagalbos į namus klientams; *statistiniai:* duomenų analizė ir interpretavimas.

Rezultatų naujumas, jų teorinis bei praktinis reikšmingumas

Užimtumas senų ir pagyvenusių žmonių gyvenime gali tapti labai svarbi priemonė, padedanti tinkamai panaudoti atsiradusį laiko perteklių, išėjus į pensiją arba nutraukus profesinę veiklą. Todėl šis tyrimas reikšmingas tuo, kad socialiniams darbuotojams, teikiant socialines paslaugas įvairioms klientų grupėms, mažai dėmesio yra skiriama pagalbos į namus klientų užimtumui bei jo organizavimui. Organizuojamuose visuomeniniuose renginiuose šio amžiaus atstovų yra mažuma. Todėl šiuo tyrimu siekiama iširti senų ir pagyvenusių žmonių užimtumo poreikį bei galimybes dalyvauti užimtumo veikloje.

Pagalbos į namus socialinės paslaugos. Bendrosios socialinės paslaugos – pagalba į namus. Pagalba namuose, anot Žalimienės (2003), tai kliento namuose teikiamos paslaugos, siekiant paslaugų gavėjui sudaryti normalias gyvenimo sąlygas ir galimybę gyventi pilnavertį gyvenimą namuose, palaikant ryšius su bendruomene, jį integruojant į visuomenę siekiant asmeniui išvengti specialiųjų paslaugų teikimo.

Socialinių paslaugų tikslas – sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį bei įgyvendinti įvairias programas socialinės, kultūros bei švietimo, poilsio ir pramogų organizavimo srityse (Rodiklių duomenų bazė, 2012).

Socialinio darbo ir socialinės gerontologijos požiūriu vienas svarbiausių sprendžiamų klausimų yra socialinių paslaugų organizavimas ir teikimas, siekiant atliepti vyresnio amžiaus asmenų poreikius bei sudaryti sąlygas aktyviam ir sveikam senėjimui. <...> Be to, bendruomeninių socialinių paslaugų, paslaugų į namus plėtojimas taip pat skatina ir palaiko vyresnio amžiaus žmonių aktyvumą bei padeda išlaikyti tarpusavio ryšius, mažina socialinę atskirtį. Antruoju atveju – organizuoti ir teikti socialines globos paslaugas vyresnio amžiaus asmenims, įvertinant tai, kad pastaruoju metu dėmesys vis labiau krypsta į augančius socialinės globos paslaugų gavėjų poreikius ir didėjančias išlaidas šioms paslaugoms; tuo tarpu valstybės galimybės tenkinti paslaugų vartotojų poreikius yra gana ribotos ir tikėtina, jog ateityje tik mažės (Lukamskienė, Budėjienė, 2013, p. 229).

Seni ir pagyvenę asmenys. Anot Žukauskienės (2008), vidutinis žmogaus amžius prasideda nuo 40 m. iki 65 m. Senatvė – paskutinis gyvenimo etapas, prasideda jau nuo 65 metų ir daugiau, tačiau tikslus laikas priklauso nuo asmens socialinio amžiaus. Jaunesni ir neturtingesni žmonės senatvės pradžią linkę laikyti 55 metų amžių. Autorės teigimu, nuolat vyksta procesas, kuris anksčiau ar vėliau atveda į senatvę. Senatvės suvokimas siejasi ne tik su fiziniu pajėgumo mažėjimu, bet ir su turėtų vaidmenų praradimu ar jų kaita.

Katilienė (2004) teigia, kad pati sudėtingiausia seno žmogaus situacija šeimoje, kai artimieji ar giminės visai nusišuka nuo jo. Jų elgesys būna šiurkštus, senas žmogus ignoruojamas, negauna elementarios priežiūros, jaučia absoliučią izoliaciją. Senatvė prasideda nuo 75 metų. Tai didžiulis amžiaus tarpsnis, apimantis 10–15 metų. Laikotarpis, kada vyksta daug biologinių, psichologinių, socialinių pakeitimų. Kinta žmogaus išvaizda, mažėja prisitaikymo galimybės, sugebėjimas išvengti traumų, ligų – tai vėlyvoji branda, dar kitaip vadinama senatve.

Koskinas, Naujanienė, Večkienė (2002) apibrėždami sąvokas *senėjimas*, *senatvė* ir *seni žmonės* teigia, kad senėjimas yra nevienalytis procesas, todėl ir senėjimo pasekmės gali būti tiek teigiamos, tiek neigiamos. Kai kuriems žmonėms senėjimas – teigiamas patyrimas, kitiems

– neigiamas, tretiems senatvė – kažkas, kas sudaryta iš teigiamų ir neigiamų išgyvenimų. Anot autorių, nė vienas iš požiūrių nėra klaidingas. Jie teigia, kad gyvenime egzistuoja tiek teigiami, tiek neigiami senėjimo rezultatai. Teigiamas-neigiamas senatvės pobūdis atspindi realybę, byloja apie tai, kad senėjimas yra tiek didžiulis pasiekimas, tiek socialinė problema.

Sunku apibrėžti ir įvardinti suaugusiojo žmogaus gyvenimo etapus, kadangi skirtingi autoriai taip pat skirtingai juos pateikia. Pvz.: Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO) pagyvenusio ir seno amžiaus žmogų skirsto į šiuos laikotarpius:

- nuo 60 iki 74 metų – pagyvenęs žmogus;
- nuo 75 iki 90 metų – senas žmogus.

Anot Žukauskienės (2008), tiksliai pasakyti, kada prasideda suaugusio žmogaus amžius yra sudėtinga. Daugelis ekspertų mano, kad 20 metų amžių galima laikyti pradiniu momentu, tačiau svarbiausia yra ne chronologinis amžius, bet psichologiniai pokyčiai. Suaugusio žmogaus gyvenimas gali būti skirstomas į tris pagrindinius periodus: jauno suaugusio (apytikriai 20–40 metų), vidutinio amžiaus (arba pagyvenusio) suaugusio (apytikriai 40–65 metų) ir senatvės (apytikriai nuo 65 metų). Autorės teigimu, jaunesni žmonės vyresnį amžių vertina negatyviau, siedami jį su senatvišku silpnumu ir priklausomybe nuo kitų. Vyresni žmonės žiūri į senatvę pozityviau, kadangi jiems toks metas, kada po daugelio įtempto darbo metų, po viso to, ką teko patirti, jie gali leisti savo dienas ramiai, laisvai ir daug laiko skirti pamąstymams.

Senatvės ir apskritai amžiaus stereotipas – tai supaprastintas, nediferencijuotas amžiaus grupės vaizdavimas, kuris dažnai būna klaidingas, nepagrįstas tikrovės faktais ir sunkiai pakeičiamas. Visuomenėje klesti tiek neigiami stereotipai apie pagyvenusius žmones, pvz., įsitikinimas, kad dauguma senų žmonių yra paliegę bejėgiai, negražūs, sutrikusios psichikos, nenaudingi, vieniši, nuskurdę ir prislėgti, tiek pozityvūs stereotipai, pvz., įsivaizdavimas, kad dauguma senų žmonių yra malonūs, išmintingi, patikimi, turtingi, politiškai įtakingi, laisvi ir laimingi (Mikulionienė, 2002).

Nuo senų laikų seni žmonės yra gerbiami, tačiau šiuo metu jie tampa socialine problema visuomenėje. Seni ir pagyvenę žmonės jau yra nedarbingi, todėl vos pajėgia išlaikyti save ir jiems reikalinga valstybės finansinė parama. Žinant dabartinę situaciją Lietuvoje, kai vyresnio amžiaus žmonių skaičius didėja, o dirbančiųjų žmonių mažėja netolygiai, tai senų žmonių problema visuomenėje tampa vis aktualesnė. Apie tai kalba Kanopienė bei Mikulionienė (2006) moksliniame straipsnyje „Gyventojų senėjimas ir jo iššūkiai sveikatos apsaugos sistemai“.

Apibendrinant galima teigti, kad daugelis autorių apibūdina senatvę kaip neigiamų pokyčių etapą, kuomet silpsta kūnas, senka fizinės kartu ir protinės jėgos. Tuomet reikalinga kitų pagalba asmeniui, kad būtų užtikrintas pilnavertis socialinis funkcionavimas ne tik artimoje aplinkoje, bet ir visuomenėje. Žodyje *senatvė* atsispindi gyvenimo patirtis, klaidų suvokimas, tiesos pažinimas, išmintis. Senas ir pagyvenęs žmogus – tai ilgalaikės gyvenimiškos patirties ir įgūdžių kupinas žmogus. Šių žmonių sukaupta informacija ir patirtis yra perduodama kitiems, jaunesniems, dar nepatyrusiems jaunesnių kartų atstovams. Nors pagyvenusio amžiaus žmonės nebegali dirbti ir išreikšti save per darbą, tačiau dalyvaudami visuomeniniuose renginiuose jie gali būti naudingi visuomenei savo patirtimi, žiniomis bei perduodami jas kitoms kartoms. Galima teigti, jog teigiamas ir neigiamas senėjimo vertinimas kyla iš gyvenimiškos patirties. Kiekvienas autorius skirtingai apibūdina senatvę, bet visi sutaria, kad šis žmogaus gyvenimo tarpsnis atneša daug ir įvairių pasikeitimų žmogaus gyvenime tiek socialine, fizine bei psichologine prasme.

Tyrimo rezultatai

Siekiant senų ir pagyvenusių žmonių socialinės gerovės, būtina užtikrinti pagyvenusiams žmonėms pakankamą užimtumą pagal galimybes ir poreikius, stiprinti ir palaikyti jų savarankiškumą, dalyvavimą viešame gyvenime bei sudaryti galimybes gauti reikalingas paslaugas ir pagalbą. Šiuolaikinėje visuomenėje senų ir pagyvenusių žmonių gerovė yra neatsiejama sudedamoji bendros mūsų visuomenės gerovės dalis ir jos kūrimas turi remtis lygių galimybių ir nediskriminavimo dėl amžiaus ar negalios principais. Lentelėje pateikiami duomenys apie tiriamuosius remiantis PSO amžiaus suskirstymu, išskiriamos dvi amžiaus grupės (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Duomenys apie tiriamuosius

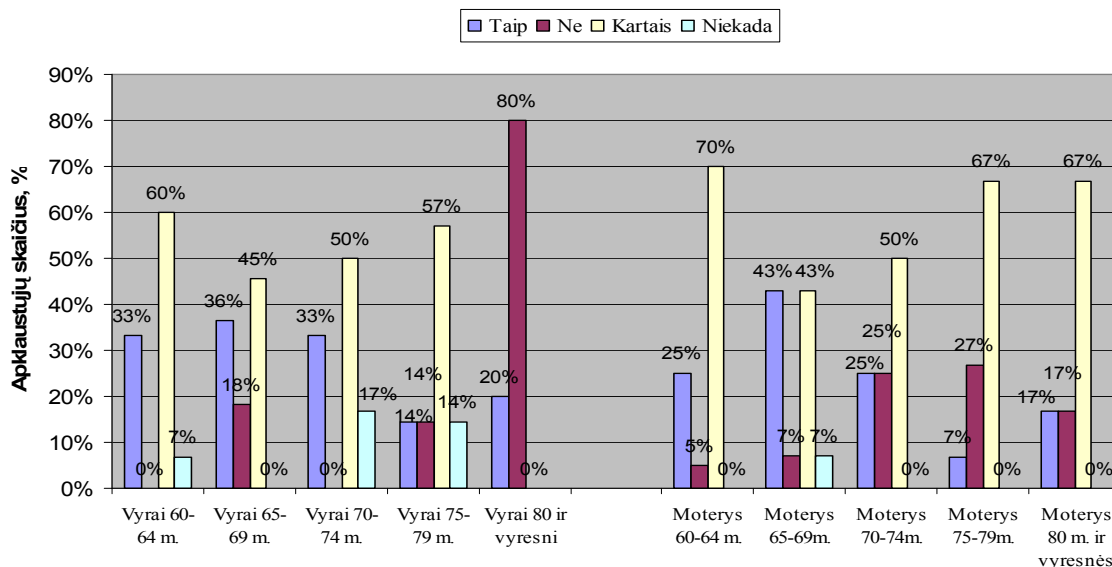
Respondentų grupė	Lytis	Amžius		Bendras respondentų skaičius
		60–74 m.	75–80 m. ir vyresni	
43	Vyrai	31	12	107
64	Moterys	44	20	

Pagyvenę žmonės priklauso pažeidžiamai socialinei žmonių grupei. Socialinis darbuotojas, taikydamas įvairius bendradarbiavimo būdus, pagyvenusiam žmogui leidžia pasijauti pilnaverčiam ir kuriančiam savo paties gyvenimą. Visa tai labai glaudžiai siejasi su socialiniu palaikymu, nes jis kyla iš gebėjimo kurti emociškai artimus, draugiškus, nekonfliktiškus santykius, vertinant greta esančiojo asmenybę (Okunevičiūtė-Neverauskienė, Česnaitienė, 2009).

Laisvalaikis – tai laisvas nuo būtinų užsiėmimų laikas, skirtas asmeniniams poreikiams tenkinti, taip pat plėsti žinias, lavintis ir dvasiškai tobulėti. Žodis *laisvalaikis* vartojamas, kuomet kalbama apie laiką, o terminas *rekreacija* – apie veiklą. Laisvalaikio veiklų pakopos skirstomos į pasyvųjį poilsį ar kontempliaciją, kurio metu reikia sudaryti galimybę atstatyti fizines bei dvasines žmogaus jėgas; savišvietą – galimybę įgyti, gilinti ar tobulinti žinias; saviraišką ir organizuojant pramogas ir šventes padėti atsiskleisti individo kūrybiniais gebėjimams. Rekreacijos formas būtina keisti: nuo pasyvaus poilsio pereinant prie aktyvaus, nuo psichofiziologinių reikių – prie didesnių socialinių ir kultūrinių siekimų, nuo fizinių rekreacijos formų – prie dvasinio pasitenkinimo, nuo žavėjimosi kultūros vertybėmis – prie kūrybos (Adomaitienė, 2000).

Gyventojų senėjimo problemomis vis labiau domisi tarptautinė ir nacionalinė politika, kurioje pabrėžiama pagyvenusių žmonių socialinė atskirtis ir būtinybė juos integruoti į šiuolaikinę visuomenę. Žemas pagyvenusių žmonių pragyvenimo lygis, menkos pajamos nesudaro sąlygų vartotojo identiteto kūrimui: jie ekonomiškai atskirti nuo vartotojų visuomenės. Vyresnio amžiaus Lietuvos žmonių socialinis identitetas artimesnis ne vartotojų, o skurstančiųjų identitetui, todėl jie susiduria su dviguba socialine atskirtimi: kultūrine, sąlygota negatyvių visuomenės nuostatų, ir ekonomine, nulemta skurdo (Rapolienė, 2007).

Siekiant organizuoti užimtumą pagalbos į namus klientams, pirmiausia tikslinga išsiaiškinti jo poreikį. Užimtumo reikalingumo rezultatai pavaizduoti 1 paveiksle.

1 pav. Skirtingo amžiaus vyrų ir moterų nuomonė apie užimtumo reikalingumą

Iš gautų tyrimo duomenų matyti, kad labiausiai nereikalingas užimtumas 80 m. ir vyresniems vyrams, tuo tarpu to paties amžiaus moterys pageidautų dalyvauti užimtumo veiklose. Labiausiai užimtumas yra reikalingas 65–69 m. amžiaus vyrams ir moterims. Įdomu tai, kad daugiausia procentų 60–64 m. tiek vyrų, tiek moterų pažymėjo atsakymą „kartais“, iš jų 60 proc. – vyrų, 70 proc. – moterų. Taigi daugumos 70–74 m. respondentų nuomonės sutampa, jog kartais reikalingas užimtumas. Mikėlionienė (2009) atliko senų ir pagyvenusių žmonių laisvalaikio organizavimo tyrimą Lazdijų rajono globos įstaigoje, kuris atskleidė, kad senyvo amžiaus žmonėms užimtumas reikalingas ir jie noriai dalyvauja organizuojamoje veikloje pagal sveikatos būklę. Išanalizavus gautus tyrimo duomenis, matyti, kad atitinkamos amžiaus grupės ir skirtingos lyties atstovams užimtumas yra reikalingas.

Siekiant išsiaiškinti užimtumo veiklos poreikį pagal amžių ir sveikatos būklę, respondentams buvo užduoti klausimai – teiginiai su išvardintos veiklos variantais. 2 lentelėje pavaizduoti užimtumo veiklos poreikiai.

Užimtumo veiklos poreikiai

Eil. Nr.	Atsakymai		Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
	Teiginiai					
1.	Žaisti stalo žaidimus (domino, kortomis, šaškėmis, šachmatais)		47	36	14	10
2.	Dainuoti ansamblyje		44	34	13	16
3.	Drožinėti iš medžio įvairius dirbinius		43	35	13	9
4.	Skaityti knygas		37	32	23	15
5.	Sportuoti pagal sveikatos būklę		26	46	24	11
6.	Klausyti ramios muzikos		37	35	19	16
7.	Pabendrauti su draugais ir pažįstamais		43	44	11	9
8.	Spalvinti		33	34	20	20

Senatvėje, kada žmogus patiria daug psichologinių, biologinių ir socialinių pakitimų, sumažėja fizinis ir psichinis pajėgumas, randasi daugybė su tuo susijusių problemų, turinčių įtakos pagyvenusių ir senų žmonių pozityviai socializacijai. Nemažai sulaukusių garbaus amžiaus žmonių praranda bet kokius savo asmeninius poreikius, jie nustoja domėtis tuo, kas anksčiau teikė džiaugsmo. Problemos, su kuriomis susiduria seni ir pagyvenę žmonės, turi įtakos ir jų laisvalaikio poreikiams patenkinti (Misiūra, 2012).

Apibendrinus 2 lentelėje gautus tyrimo duomenis, kurioje respondentai išreiškė nuomonę apie siūlomos veiklos galimybes, išaiškėjo jų pageidaujama užimtumo veikla laisvalaikio metu pagal amžių ir sveikatos būklę. Paaiškėjo, kad respondentai labiausiai norėtų bendrauti su draugais ir pažįstamais, žaisti stalo žaidimus, dainuoti ansamblyje, drožinėti, skaityti knygas. Respondentai taip pat norėtų medituoti klausydamiesi ramios muzikos, bendrauti su psichologu ar socialiniu darbuotoju. Vadinasi, respondentai labiau linkę užsiimti mažai judesio ir fizinį jėgų reikalaujančia veikla.

3 lentelėje pateikti respondentų atsakymai, įrodantys, kokią naudą teikia užimtumas.

Skirtingo amžiaus vyrų ir moterų nuomonė apie užimtumo naudą

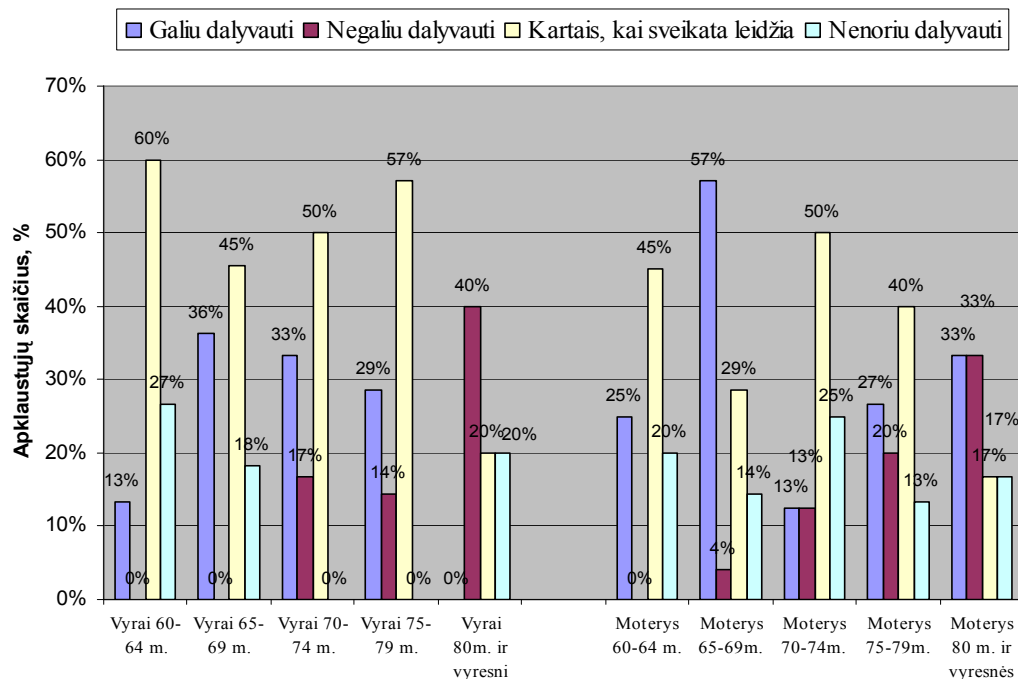
Eil. Nr.	Atsakymas		Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
	Teiginys					
1.	Galėčiau susitikti su senais pažįstamais		42	46	14	5
2.	Turėčiau galimybę pabendrauti su panašaus „likimo draugais“		39	53	12	3
3.	Pakeisčiau aplinką		37	57	10	3
4.	Turėčiau galimybę išbandyti savo gebėjimus		36	57	11	3
5.	Galėčiau pasidalinti savo gyvenimiška patirtimi		35	46	23	3
6.	Patenkčiau savo poreikius laisvalaikio metu		35	53	18	1
7.	Atsirastų naujų pažinčių		34	50	19	4
8.	Išbandyčiau savo galimybes		34	58	13	2
9.	Smagiai praleisčiau laiką		29	56	18	4
10.	Prisiminčiau jaunystėje išbandytas veiklas ir jomis pasidalinčiau su kitais		28	59	18	2
11.	Nesijausčiau užmirštas (-a)		28	57	21	1
12.	Trumpam užmirščiau esamas problemas		27	58	19	3
13.	Užsiimdamas (-a) mėgstama veikla nebegalvočiau apie liūdnius dalykus		25	55	24	3
14.	Pasisemčiau gerų idėjų		23	43	31	10
15.	Lavinčiau bendravimo įgūdžius		20	55	22	10
16.	Lavinčiau protą		19	46	37	5

Dauguma respondentų mano, kad užimtumas padeda trumpam užmiršti esamas problemas. Dalyvaujant užimtumo veikloje, greičiau prabėgtų dienos, o užsiėmimas mėgstama veikla leistų išbandyti savo gebėjimus bei galimybes. Asmenys, įsitraukę į visuomeninę veiklą, pakeistų aplinką, o užsiimdami mėgstama veikla nesijaustų vieniši.

Misiūra (2012) atliko pagyvenusių ir senyvo amžiaus asmenų požiūrio į fizinės veiklos prieinamumo tyrimą, kurio rezultatai parodė, kad vyrai dažniau nei moterys atlieka savarankiškai organizuotą fizinę veiklą, lanko organizuotos fizinės veiklos pratybas. Visi mažas pajamas turintys tiriamieji nurodė, kad fizinę veiklą organizuojasi patys. Savarankiškai organizuojamą fizinę veiklą renkasi dėl to, kad užsiima savo malonumui. Organizuojamą fizinę veiklą renkasi dėl pritaikytos aplinkos ir dėl to, kad nemėgsta užsiimti fizine veikla vieni.

Apibendrinant gautus tyrimo duomenis, galima teigti, kad pagalbos į namus klientai nori dalyvauti užimtumo veikloje, užsiimti tuo, ką mėgsta, išbandyti savo jėgas tam tikrose užimtumo veiklose. Užimtumo veiklos lavina asmenį kultūrine, dvasine prasme, formuoja asmens psichines savybes, stabdo greitėjantį senėjimo procesą, todėl labai svarbu žmogui užsiimti kuo turiningesniu laisvalaikiu. Ne visada žmogus turi laisvalaikį. Jį turėti gali sutrukdyti įvairios priežastys: sveikatos, psichologinės arba ekonominės problemos, charakterio savybės, bendruomenės pasyvumas laisvalaikio praleidimo klausimais ir kt. Respondentai mano, kad užimtumas teiktų naudą: skatintų bendravimą bei mažintų psichologines problemas. Respondentai mano, kad užsiimdami mėgstama veikla nesijaustų vieniši, greičiau prabėgtų laikas, negalvotų apie blogus ir liūdnius dalykus.

Siekiant išsiaiškinti klientų galimybes dalyvauti visuomeninėje veikloje, respondentams buvo pateikti klausimai – teiginiai su atsakymais. Išsiaiškinta, kodėl seni ir pagyvenę asmenys negali dalyvauti bendruomeninėje veikloje.

2 pav. Vyrų ir moterų galimybės dalyvauti visuomeniniuose renginiuose

Tyrimo rezultatai (žr. 2 pav.) rodo, kad respondentų dalyvavimo visuomeniniuose renginiuose galimybes labiausiai lemia sveikatos būklė. Tai reiškia, kad jaunesnio amžiaus asmenys pagal sveikatos būklę gali dalyvauti užimtumo veikloje. Tuo tarpu pagyvenę asmenys nurodė neturintys galimybių dalyvauti visuomeniniuose renginiuose. Atsakymo „Galiu dalyvauti“ visiškai nepasirinko vyrai, priklausantys 80 ir vyresnio amžiaus grupei. Mažiausiai pastarąjį atsakymą pasirinko 70–75 metų amžiaus grupės atstovės. Galima daryti prielaidą, kad amžius tampa pagrindine priežastimi, kuri riboja galimybę asmeniui dalyvauti visuomeniniuose renginiuose. Palyginus pagal lytį, galima teigti, kad ne tik moterys, bet ir vyrai nori ir gali dalyvauti visuomeninėje veikloje.

Gauti tyrimo duomenys patvirtina Večkienės, Bikmanienės, Danisevičienės, Jagelavičiaus, Kimbrienės ir kt. (2002) autorių išsakytą nuomonę, kad senas žmogus geba priimti sprendimus atsižvelgdamas į savo sveikatos būklę. Seno žmogaus atsiskyrimas nuo šeimos bei savo bendruomenės dažnai yra priverstinis. Socialinis darbuotojas privalo bandyti kurti naują santykį per nuoširdumą, atvirumą, kuris turėtų atkartoti didelės šeimos modelį.

Išvados

1. Pagalbos į namus klientai – seni ir pagyvenę asmenys, kuriems yra teikiamos bendrosios socialinės paslaugos (informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas, sociokultūrinės paslaugos ir kt.). Šios paslaugos skiriamos seniems ir pagyvenusiems asmenims todėl, kad dėl amžiaus ar negalios žmogui reikalinga pagalba jo paties namuose. Socialinis darbas orientuotas į klientų socialinių poreikių gerinimą. Socialinis darbuotojas dirba tam, kad ugdytų žmogui pilnavertiškumo jausmą, skatintų dalyvavimą bendruomeninėje veikloje didinant užimtumą. Seniems, pagyvenusiems asmenims reikalingas laisvalaikio užimtumas. Identifikuota pageidaujama veikla, kuria klientai norėtų užsiimti laisvalaikio metu. Pagalbos į namus klientų poreikiai laisvalaikio metu yra tenkinami minimaliai.

2. Pagalbos į namus klientai gali dalyvauti užimtumo veikloje. Respondentų nuomone, laisvalaikio užimtumas yra naudinga veikla, kurią turėdami galimybių užsiimti išbandytų pagal amžių ir sveikatos būklę. Gauti tyrimo duomenys atskleidžia, kad laisvalaikio užimtumas skatintų bendravimą, savišvietą, asmenybės tobulėjimą, sudarytų sąlygas spręsti rūpesčius bei problemas ir dėl to galimai mažėtų senų žmonių sergamumas psichinėmis ligomis, kurios kyla dėl vienatvės ir laisvo laiko pertekliaus.

3. Iširtos pagalbos į namus klientų galimybės dalyvauti užimtumo veikloje atskleidė, kad respondentai norėtų susitikti su draugais, bendrauti su socialiniais darbuotojais ir psichologais, dalyvauti terapiniuose užsiėmimuose. Užimtumą tikslinga ir naudinga organizuoti seniems ir pagyvenusiems asmenims, siekiant mažinti socialinę atskirtį, kad asmenys nesijaustų ignoruojami ir atstumiami, o priešingai – būtų laukiami visuomeniniuose renginiuose ir dalintų savo gražią gyvenimišką patirtį jaunesnių kartų atstovams.

CUSTOMER EMPLOYMENT ORGANIZATION PROVIDING ASSISTANCE TO HOME

The objective of the study – to identify customer employment organization providing assistance to home. The research objective of achieving identified objectives of the analysis of the scientific literature to describe the social services – to help homes and users uncover customer needs and employment organization providing support to the usefulness of home services. Also, in the description of the customers' ability to participate in employment.

The study carried out by choosing a quantitative research method. The study included 107 old and elderly persons, aged 60 years to 80 years and older who are provided assistance to home services in Radviliškis district. Respondents are selected using a convenience sampling method of the target.

The results revealed that the old, the elderly and people with disabilities in employment, by providing assistance in the home are not fully satisfied. The majority of respondents rated their average employment and for the worse. Only a few of the older respondents rated their employment very well. The investigation revealed that the elderly and elderly people need leisure activities. Respondents would like to possible health so far in terms of resources to participate in public events, and to engage in a favorite activity, to meet the employment needs of their free time.

Key words: old, elderly, employment, employment organization.

Literatūra

1. Brijūnaitė R. (2007). *Užimtumo terapija psichikos sutrikimų turintiems asmenims*. Metodinė rekomendacija. Vilnius.
2. Ilgūnienė R. (2010). *Pagyvenusių žmonių socialinio aktyvumo galimybės dalyvaujant Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ veikloje*. Socialinis ugdymas, 12 (23), 83–95. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
3. Kanopienė V., Mikulionienė S. (2006). *Gyventojų senėjimas ir jo iššūkiai sveikatos apsaugos sistemai*. Gerontologija, 7 (4), 188–200. Mykolo Romerio universitetas.
4. Katilienė V. (2004). *Ilgalaikė pagyvenusių ligotų žmonių slauga*. Šiauliai: Lucilijus.
5. *Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas*. Valstybės žinios. 2006, Nr. 17-589 (2014-02-24).
6. Lukamskienė V., Budėjienė A. (2013). *Socialinės paslaugos vyresnio amžiaus asmenims: savipagalbos ir socialinės globos aspektai*. Gerontologija, 14 (4), 228–234.
7. Mikulionienė R. (2009). *Pagyvenusių ir senų žmonių laisvalaikio organizavimas Lazdijų rajono globos įstaigose*. Magistro diplominis darbas. Vilnius.
8. Mikulionienė S. (2003). *Pagarba, diskriminacija, neišprusimas? Požiūris į pagyvenusius žmones analizė*. Filosofija. Sociologija, 2. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
9. Misiūra S. (2012). *Pagyvenusio ir senyvo amžiaus asmenų požiūris į fizinės veiklos prieinamumą*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas.
10. Okunevičiūtė-Neverauskienė L., Česnuitytė V. (2009). *Socialiai pažeidžiamos grupės darbo rinkoje: samprata, vertinimas, integracija*. Vilnius: Technika.
11. Rapolienė G. (2007). *Lietuvos pagyvenusių žmonių identitetas iš postmodernizmo perspektyvos*. Gerontologija, 8 (2), 109–116.

12. *Rodiklių duomenų bazė. Gyventojai ir socialinė statistika.* (2012). Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga per internetą 2014-04-23: <db1.stat.gov.lt/M3010801>.

13. Večkienė N., Bikmanienė R., Danusevičienė L., Jagelavičius A., Kimbrienė B., Koskinen S., Lesauskaitė V., Liobikienė N., Macijauskienė J., Mikulionienė S., Naujanienė R., Palujanskienė A., Pivorienė J., Povilaikaitė S., Stasiulevičienė D., Tulva T., Večkys V., Vidugirytė-Hartblay M., Žalimienė L. (2002). *Socialinė gerontologija: ištakos ir perspektyvos.* Kaunas: VDU Socialinio darbo institutas.

14. Žalimienė L. (2005). *Socialinės globos pagyvenusiems asmenims kokybė ir jos vertinimas.* Vilnius: Efrata.

15. Žukauskienė R. (2008). *Raidos psichologija.* Vilnius: Margi raštai.

Įteikta: 2015 m. kovo 24 d.

Priimta publikuoti: 2015 m. gegužės 25 d.